

מאמר מתוך הספר 'חנה אריאל' לרב החסיד יצחק אייזיק עפשטיין

מבוא למאמר חנה אריאל

הספר חנה אריאל נכתב ע"י הרב הגאון אלקי צדיק חסיד עניו שלשלת היוחסין נשיא הלויים כקש"ת מו"ה יצחק אייזיק הלוי עפשטיין האבד"ק האמלין נבג"מ ז"ע (ציטוט משער הספר על פרשיות השבוע). ר' אייזיק היה אחד המיוחד מתלמידי אדמו"ר הגאון אלקי מהור"ר שניאור זלמן מלאדי ותלמיד בנו אדמו"ר הגאון מהור"ר דובער נבג"מ (ציטוט משער מאמר יציאת מצרים). כמו כן היה חסיד אדמו"ר הצמח צדק. גדולתו בתורת החסידות הייתה עד כדי כך שלאחר פטירת אדמו"ר האמצעי החסידים בקשו ממנו לשמש באדמורות אלא שהוא סרב. עד היום ר' אייזיק נחשב כדוגמא הקלאסית בחב"ד ל'משכיל'. אדמו"ר הרי"צ אמר משכיל הוא זה שלומד הרבה הוא בקי גדול במילא ביכולתו להציע את הענין באותיות מתאימות. ונראה לי שאין הגדרה קולעת יותר מזו ליכולת ההסברה של ר' אייזיק בחסידות. שבכל דבר ועניין שהסביר בחסידות ההסבר קולע ובהיר באופן שאין דומה לו.

לדאבון לב ספרי רבינו אינם בנמצא. ואף אם יהיה מי שימצאם הרי שהם תורה מפוארה בכלי שבור ובזוי. לכן לקחתי על עצמי בלנ"ד להשתדל להעביר את תורתו לאותיות מרובעות ויפות בדפוס חדש. כמו כן להקל על הקורא הוספתי ציונים מקורות ופתיחת ראשי תיבות. פתיחת ראשי התיבות במקומות שמדובר על ראשי תיבות ברורים ומוכרים פתחתי בלי לציין, ואילו בראשי תיבות שאינם מוכרים פתחתי אותם בהערות שוליים.

בנוסף לכך הוספתי כותרות בצדי המאמר כדי לחלקו באופן שיועיל ללומד "לעכל" את הנלמד ולהתמצא בו ביתר קלות. במקום שהכותרת היא באמצע פסקה, יצרתי כעין תת פסקה על ידי הדגשת המילה הראשונה והפרדה על ידי טאב, זאת כדי שיהיה ברור שאין זו החלוקה המקורית של הספר אלא מסברתי. כמובן שהחלוקה היא על דרך "אפשר" ובהחלט אפשר היה לעלות על הדעת חלוקות אחרות, אך כמדומה לי שעדיף שתהיה חלוקה כלשהיא מלהשאיר את המצב כמו שהוא שבו הפסקאות ארוכות מאוד דבר שמקשה על הלימוד. בסוף המאמר כתבתי 'ובכן', מעין קיצור וסיכום של המאמר שיועיל להוציא מהמאמר מסקנות לעבודת ה' של כל אחד ואחד.

לעת עתה לא זכיתי להשלים את המלאכה, ואפילו לא הצלחתי להעביר את כל דרושי ר' אייזיק על התורה לכתב מרובע. אבל ראיתי לנכון לפרסם מאמר אחד מתוך הספר כדי לפרסם את ההתאמצות בתורתו של ר' אייזיק ואולי גם לקרב אותה במקצת לקהל הרחב.

עזריאל שטייג

חנה אריאל – פרשת לך לך

שלב השאלות. עניינים בירור מדת היראה בעבודת ה'.
אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברם במחזה לאמר אל תירא אברם. אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד¹. הדקדוקים. שלא נזכר רמז בתורה שהיה ירא עד שהוצרך לאמר אל תירא. וגם ממה שאמר אנכי מגן לך משמע שהיראה שלו היתה שלא יוזק חס ושלום. אם כן מהו הסמיכות לאמר שכרך הרבה מאד. אחר מתן תורה כתיב ויאמר משה אל העם אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם בא האלקים ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו². וידוע הקושיות. א' הלא היראה היתה מפני כבוד ה' והדר גאונו. והיא מצות עשה את ה' אלקיך תירא³. ולמה אמר אל תיראו. ועוד מה טעם הוא זה כי לבעבור נסות אתכם. ועוד שחוזר ואומר ובעבור תהיה יראתו על פניכם הרי אומר שצריכים לירא היפוך מה שכתוב אל תיראו. בנבואת ישעיה כתיב יען כי נגש אלי העם הזה בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחוק ממני ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה לכן הנני יוסף להפליא את העם הזה הפלא ופלא⁴. להבין אם אומר יראתם אותי אם כן איך הוא מצות אנשים מלומדה. וגם יש לדרוש לשבח מה שכתוב לכן הנני יוסיף וכו' שהוא תיקון על זה שהיראה הנכונה שהוא יראתם אותי נעשית מצות אנשים מלומדה. ובמה יתוקן הוא בהפלא ופלא ב' פלאות כמו שיתבאר. כתיב הן יראת ה' היא חכמה⁵. צריך להבין הלא החכמה היא שכל והיראה היא מדה. ועוד שבמשנה אבות אומר אם אין חכמה אין יראה אם אין יראה אין חכמה⁶ משמע שחכמה ויראה ב' דברים. ולהבין המשנה גופא אם כן מה יעשה האדם אם בלי יראה לא ישיג החכמה ובלי חכמה אין יראה. איך יוכל לבוא אל החכמה או אל היראה.

1. בראשית טו, א.

2. שמות כ, יז.

3. דברים ו, יג. דברים י, כ.

4. ישעיה כט, ג-ד.

5. איוב כח, כח.

6. אבות ג, ז.

ידוע שספירת המלכות נקראת יראת ה'⁷. ובזוהר איתא שצריך למנדע מאן איהי יראת ה'⁸. פירוש שספירת המלכות הוא צמצום אור אין סוף ברוך הוא דלית מחשבה תפיסא ביה כלל⁹. שנתצמצם בבחינת אורות וכלים נאצל להיות בבחינת גילוי מאור אין סוף ברוך הוא דלית מחשבה תפיסא ביה כלל להיות נופל ממנו יראה על האדם. כמו שמלך בשר ודם אימתו מוטלת ממילא על האדם. וזהו שכתוב בזוהר הקדוש למנדע מאן וכו' שאם אין יודע אותה ולא מכיר כלל בחינת גילוי אור אין סוף ברוך הוא לא תפול עליו אימתה כלל. כמו התינוק הקטן שאינו יודע ומכיר ענין מלכות מלך בשר ודם לא ירא ממנו כלל. וידיעה זו אי אפשר לאדם לידע אותה מעצמו [ואף שכל ישראל נקראו יראי שמך וגם יש יראים ושלמים שומרי תורה ומצוות בזהירות וזריזות. אין זה רק טבעיות הנשמה וכמו טבע יהדות נשים ועמי הארץ שאין יודעים כלום. ואף על פי כן בורחים מדבר האסור. אבל אין זה נקרא יראת ה'. רק שלענין מעשה יש בכח הנשמה אלקית טבע לעשות מה שנצרך לעשות מחמת יראת ה'. אבל יראת ה' ממש שתהיה היראה מה' כמו אימה ממלך בשר ודם. זה אי אפשר בלי חכמה. אך ודאי שיש בראת צדיקים¹⁰ או שזוכה במעשיו אז ה' יתן חכמה בנשמתו לדעת את ה'. אבל סתם בני אדם אי אפשר להם לדעת מאן איהו יראת ה' אם לא על ידי קבלה מחכמי ישראל שלשלת הקבלה איש מפי איש כמו משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע וכו'¹¹. שבלא המסירה לא היה אפשר לעמוד בעצמו על הדבר. וידוע מה שאמרו רז"ל מה שקבל מרבו נקרא חכמה¹². ופירוש חכמה בכל אדם הוא המצאת סברה חדשה. ובענין האלקות שאי אפשר לעמוד לאדם מעצמו להשיג מהו ענין האלקות (כי אפילו הפילוסופים המשיגים שיש אל בורא עולם אין מכירים כלל ענין האלקות. ולכן אין להם יראה ממנו כלל ורם על כל גוים ה'¹³ וכמו שכתוב במקום אחר) והנה רבו שלמדו חכמה הוא ממציא לו הסברא מהו ענין אלקות. וכשמקבל הסברא היטיב להכיר אותו יתברך אז ממילא תהיה לו יראה מלפניו כי הסברא מייסדת בקרבו גילוי ספירת המלכות [כמ"ש

7. כך נראה מהקדמת תיקוני הזהר ו,א ועיי"ש בהערות הרב מרגליות שהפנה לזהר בהר קח,א. וצ"ע שבזהר איתא שאהבת ה' היא מלכות עיין בהקדמת תקוני זהר י,ב. ואולי הכוונה שמלכות נובעת ומקבלת כוחה מאהבת ה', ואילו היראה היא תוצאה מהופעת מלכות ה'. שאחרי שיש מלכות נוצרת ממנה יראה וזה הרי הנושא של כל המאמר כדיבואר בהמשך.

8. זהר שמות כה,א.

9. ע"פ ריש מאמר פתח אליהו, וכלשון הזה ממש בתיקוני זהר תיקון שבעים קכא,ב.

10. בבא בתרא טז,א.

11. אבות א,א.

12. נראה כוונתו שמצינו שמה שלימדו רבו נקרא חכמה בלשון חז"ל, למשל: ב"מ לג,א; מו"ק כה,ב.

13. תהלים קיג,ד.

אבא יסד ברתא¹⁴] כי פירוש ענין שם סברא היינו כשסובר כן יעשה כן. ועל דרך דוגמא מה שכתוב בגמרא גבי שופר בפלוגתא אם מצוה בכפופין אם מצוה בפשוטין. אמרו מר סבר כמה דכייף אינש טפי מעלי. ומר סבר כמה דפשיט אינש טפי מעלי¹⁵. דמאן דסבר כמה דכייף וכו' היינו שסברתו ששלימות האדם להכיר שפלותו מה אנו מה חיינו וכו' שעל ידי זה מבטל את עצמו מפני בוראו מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא שלגדולתו אין חקר. ומר סבר כמה דפשיט טפי מעלי כלומר ששלימות האדם הוא דוקא להיות טרוד בהכרת אלקות ולא ירגיש את עצמו כלל לא שפל ולא גבוה. מבואר שהסברא הוא ענין מה שמי שהוא אדם ורוצה בשלימותו כטבע אדם שאינו בוחר ברע להיות להוט אחר תאוות עולם הזה אלא כסתם אדם מישראל שודאי רוצה בשלימותו האמיתית. אז הסברא היא תורה אותו הדרך להשיג שלימותו. וכמו כן יובן שעל ידי הסברא שממציא לו לידע ולהכיר ענין האלקות והוא מקבלה בטוב אז הסברא תורנו להכיר את היראה מה' עד שממילא יירא מלפניו כמו שיראים ממלך בשר ודם. והסברא והחכמה שצריך לקבל מרבו. הוא הכרת ענין סובב כל עלמין וממלא כל עלמין¹⁶ דהיינו יחודא עילאה ויחודא תתאה¹⁷.

ביאור קצת בענין הסובב כל עלמין הוא כמו שכתוב ויקרא שם בשם ה' אל עולם¹⁸. ולא אמר הכתוב אל העולם אלא אל עולם כלומר שהעולם הוא רק כח ה' אפס זולת זה. והמשל להתבונן בזה הוא מכח הצומח שמצמיח פירות וירקות ותבואה. ובכל אחד כמה מינים ואין בהם שום דבר רק הכח הצומח שבארץ שהוא מתפשט להיות פרי. ועל ידי צי"א¹⁹ שיש בכח הצומח [כידוע שבכ"ד²⁰ יש בחינת אותיות וכמו שכתוב בתניא חלק ב'²¹] כשהוא מתפשט באותיות אלו נעשה פרי זה ובאותיות אחרות נעשה מהתפשטותו פרי אחר או תבואה וירק וכדומה. והנה אלמלי נתנה רשות לעין לראות מהות הכח הצומח הרוחני לא היו הגשמיות של הפרי נראה כלל רק היה נראה פרטי האותיות ואיך רוחניות כח הצומח מתפשט בהן כי הגשמיות בטל ברוחניות כזו במאור. ורק מחמת שאי אפשר לראות רוחניות כח הצומח לכן נראה הגשמיות למציאות. כן יובן בענין אל עולם שאם היה רשות לראות את האלקות היו רואים התפשטות ההארה

הסברה
הנצרכת
היא סוכ"ע
וממכ"ע
ויחוד"ע
ויחוד"ת.
ביאור ענין
ממכ"ע
וסוכ"ע

14. זוהר פנחס רנו, ב ועוד.

15. ראש השנה כו, ב.

16. זוהר פנחס רכה, א.

17. זוהר בראשית יח, ב. התבאר באריכות בתניא שער היחוד והאמונה ובפרט בפרק ז' שם.

18. בראשית כא, לג.

19. צירופי אותיות.

20. כנראה "שבכל דוכת" היינו בכל מקום.

21. שער היחוד והאמונה פרק יא'.

האלקית באותיות אלו או באלו. איך שמתפשט להיות יש זה או יש זה. אבל לא היה כי אם יש של הארה אלקית שנתפשטה להיות יש ודבר. אבל חומריות הדבר לא היה נראה כלל כי הוא בטל כזיו במאור. נמצא שבאמת לאמתו אין במציאות רק הוא יתברך ושמותיו כלומר אותיות ההתפשטות. רק לפי שזה המציאות לא ניתן רשות לעין לראותו לכן נראה מה שהוא באמת אינו ואין לו מציאות כאילו ישנו. זהו ענין יחודא עילאה. ר"ל יחודו שהוא ושמותיו בלבד אפס זולתו הוא למעלה דוקא באלקותו יתברך. אבל לפי שאין אנו רואים את היחוד הזה מפני שהוא סובב כל עלמין ואינו נגלה כלל בתוך ישות העלמין הנראים לנו. אף כי גם ההתהוות הנראה לנו אינו אלא התפשטות אור שמותיו. אין מזה שום גילוי בחומריות היש הנראה לנו. ולכן היחוד שהוא ושמו לבד הוא הנמצא הוא למעלה ולא למטה. וענין יחודא תתאה הוא שגם הישות הנראה לנו בכל מציאותו שלעניינו ממלא אותו כח אלקות שכח מדת מלכותו יתברך הוא זאת להיות חומריות ישותו נראה למציאות. רק שנקרא אל מסתתר²² שכך היא המדה דספירת המלכות להיות דוקא היש מורגש לעצמו. זהו בחינת ממלא כל עלמין ויחודא תתאה כלומר שיחודו יתברך דהיינו שהוא ושמותיו לבד אפס זולתו הוא באמת גם כפי שהעולם הוא בהרגשתנו אותו למטה. ומי שקבל סברא זו להכירה באמת שאין שום מציאות זולת יחודו יתברך. הרי הוא מתפעל בבחינת הביטול לאלקות ולשעבד באמת כל כחותיו לעשות רק מה שהוא רצון העליון ברוך הוא. בין בעסקו בתורה ומצות בין כשעוסק בפרנסתו וצרכי חייו בעולם כי לכך נברא וכך הוא רצונו יתברך. ואין זה כעומד לפני המלך איש זר אשר לא ממשרתיו שבטלים כל כחותיו ואין יכול להרים ראש ויד ורגל כלל בפני המלך. אלא כמו משרתי המלך ובני היכלא דמלכא שעם היות הם מכירים ביותר גדולת במלך ואימתו. הנה כל כחות שלהם נכללים תוך האימה אשר היא גופא נותנת להם כח וזריזות יתירה להשתמש בכל כחותיהם הכל למלאות רצון המלך. וזהו נקרא למנדע מאן איהי יראת ה'. וכנ"ל שיראת ה' הוא פרצוף שלם דספירת המלכות כלול מחב"ד וחג"ת נה"י. שזהו דוקא רצונו יתברך במדת מלוכה שיהיה יש דוקא [כנ"ל בענין יחודא תתאה] ובטל בישותו דוקא לעשות רצון המלך בשכל ומדות וכו' דוקא. שענין אימה של מדת המלכות כן היא המדה דוקא ברצון שכל ומדות [ואז כשמקיים התורה ומצותיה שהן אברי דמלכא²³ בחינת סובב כל עלמין כידוע בכמה דוכתי ואורייתא וקב"ה כולא חד²⁴ כמבואר בכמה מקומות נעשה היחוד שלם דקודשא בריך הוא ושכינתיה כידוע] מה שאין כן היראה דאיש זר הוא היפוך ממש שכשעומד לפני המלך אין בו כח לעשות כלום

מסביר
ההבדל בין
מי שירא
בעקבות
סברת
ממכ"ע
וסוכ"ע
למי שירא
בלי סברה
זו. וכן
מסביר
ענין מי
שאינו ירא
כלל למרות
שקבל את
הסברה של
ממכ"ע
וסוכ"ע.

22. ע"פ ישעיהו מה, טו.

23. תיקוני זהר תיקון ל' עד, א ועיין ביאורו בתניא פרק כג.

24. עיין בתניא פרק כג שם.

(כי אין מכיר האימת מלכות מה הוא ומתבלבל מפניו) ואחר כך כשעושה מצות או אפילו עוסק בתורה שוכח על היראה לגמרי והוא יש גמור ואינו בטל כלל. ואדרבא מחמת שאינו רוצה להיות בביטול בורח מן היראה לעסוק בתורה בפשט שישכח על הביטול או עוסק במילי דעלמא בתקיעת המחשבה לפכוחי לפחדיה ולשכוח על היראה. וזהו אם אין חכמה היינו הסברא הנ"ל שהוא עיקר ויסוד לענין הנ"ל למנדע מאן איהו יראת ה' אין יראה בשלימות אלא רק יראה שצריך לברוח ממנה (ובלשון חסידות בזוכרו על ה' אין לו מקום כלל עד שכמעט רוצה ליפטר ממחשבה זו). ועוד אומר אם אין יראה. פירוש שאף על פי שקבל החכמה הנ"ל מרבו. ואף על פי כן אין יראה שאינו מתפעל מזה למיעבד יראת ה' לעיקרא כמו שכתוב בזהר הקדוש²⁵. ידע שאין חכמה פירוש שגם החכמה אינה מתקבלת בקרבו כלל ורק כמרחפת על פניו ולא קבל כלום בפנימיותו. ולפי זה אדרבא מה שכתוב במשנה הנ"ל אם אין חכמה אין יראה וכו' הוא דבר אחד ממש עם מה שכתוב הן יראת ה' היא חכמה. כי התקבלות החכמה בפנימיותו היא היא היראה כנ"ל. וזהו שלאחר מתן תורה שראו פנים בפנים ולית אתר דלא מליל מיניה עמהון²⁶ כידוע בכמה דוכתי. ואחר כך כשנסתלקה שכינה לא היה להם מקום כאלו לא היו יודעים מה יעשו. השגת גילוי שכינה נסתלקה מהם. ואף על פי כן הזכרון נשאר בהם שלא יכלו לפנות לעסקיהם. והיו עומדים בחרדה כענין היראה שאין לו מקום וכו"ל. ועל זה אמר משה אל תיראו יראה כזו [שהוא בלי מקום] ואף שנסתלק מכם מה שראיתם אל תחושו לזה. כי אי אפשר לאדם להיות תמיד כך בהשגה עליונה כזו. רק לבעבור נסות (מלשון הרימו נס) אתכם לרומם אתכם שתוכלו להיות כבני היכלא דמלכא הנ"ל. ובעבור תהיה יראתו על פניכם. פירוש דידוע דבחינת פנים הוא עיקרו של אדם ואחוריים הוא הטפל. וזהו שכתוב ובעבור תהיה היראה בבחינת פנים אצלכם דהיינו דשוי יראת ה' לעיקרא. לבלתי תחטאו. חטא ידוע שהוא לשון חסרון. והיינו שלא תגרעו מעבודתכם דבר מחמת היראה. ועוד יתפרש ענין לבעבור נסות אתכם בדרך אחרת לפנינו אם ירצה ה'. ועם האמור יתפרש גם כן מה שכתוב יען כי נגש העם הזה אלי בבחינת היראה שאין לה מקום. שמחמת זה בפיו ובשפתיו כבדוני ובכבוד זה עצמו דוקא לבו רחוק ממני כבורח מן היראה כנ"ל. ואמר עוד ותהי יראתם אותי שאפילו בחינת היראה שאפילו בחינת היראה שמחמת חכמה שהיא ודאי יראה אותי היתה אצלם על דרך אם אין יראה אין חכמה הנ"ל. והיא רק מצות אנשים מלומדה בין ביראה עצמה שאינה אלא לימוד בין במה שהוא עושה אחר כך מקיום התורה ומצות אינו נמשך מן היראה אלא ממצות אנשים

25. הקדמת ספר הזוהר יא,א. עיין גם בתיקוני הזהר תקונא תלתין עג,ב.

26. תיקוני זהר תיקון עשרים ושנים דף סד עמוד ב.

מלומדה. והרי גם זה הוא קרוב לענין בורח מן היראה הנ"ל. **ולתקן** את זאת אומר הכתוב לכן הנני יוסיף להפליא וכו'. פירוש כי יש אלף חכמה (כמו שכתוב אאלפך חכמה²⁷) אלף בינה (כדרשת הדרדקי א"ב אלף בינה²⁸) ואלף הוא אותיות פלא. שכשלא קבל מרבו נקרא פלא וכשקבל ולמד נקרא אלף וזהו אלף חכמה. אך גם החכמה הנ"ל אם הוא על דרך הנ"ל בענין אם אין יראה נקראת החכמה עצמה פלא לגבי בינה לבא²⁹. כי על ידי הבן בחכמה נעשה ממנו בינה לבא ובלא זה נקראת החכמה פלא וכשמקיים הבן בחכמה נקרא אלף לבינה ובחינת הכתר נקראת פלא לגבי חכמה וכל שכן לגבי בינה. ואור הכתר הוא למעלה מעלה מבחינת ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין אלא נקרא המתנשא מימות עולם³⁰ ונקרא עתיק יומין שנעתק מבריותיו ולא אתיידע ולא אשתמודע כמו שכתוב באדרא זוטא³¹ וכמו שכתוב דכל נהורין מתחשכאן קמיה³². ובחינה זו כל שכן שאין אדם יכול לעמוד עליה אם לא בקבלה איש מפי איש. אבל אינה על דרך החכמה כלל. כי הגם שאף ברבו שלמדו חכמה אמרו שיהיו שפתותיו נוטפות מר³³ בבחינת ביטול גדול. אך זה הביטול יש לו ערך עם הרב קצת על כל פנים. וראיה על זה ממה שהתלמיד היותר חכם יש לו ביטול יותר בפני רבו. לפי שהכרתו במעלת החכמה גדולה יותר. אם כן הרי זה דרך קירוב על כל פנים קצת התלמיד עם רבו. אבל קבלת אור הכתר הוא על ידי הביטול בפני רבו בהפלגת הערך דוקא. והיינו היראה הבאה מאור הכתר הוא גם כן בהפלגת הערך מלמעלה דלא אתיידע ולא אשתמודע וכקכ"מ³⁴ ופשיטא דביראה זו ודאי אין לו מקום כנ"ל (ולא כבני היכלא דמלכא הנ"ל). אך הזוכה ליראה זו לא יברח ממנה אף שאין לו מקום כלל וכלל. וזהו שכתוב ואבדה חכמת חכמיו ובנית נבוניו תסתתר³⁵. כי אובד הוא את חכמתו ובניתו מפני הביטול הגדול דכקכ"ח³⁶. ונקרא הפלא ופלא כלומר ביטול האלף בינה שחוזר לפלא וגם האלף דחכמה חוזר לפלא. אך על זה אמרו סתירת זקנים בנין³⁷. שמחמת היראה הזאת ישוב אחר כך להיות אלף חכמה אלף בינה שהחכמה באה בבחינת יש דבינה לבא כנ"ל

תיקון
הנצרך למי
שקבל
סברת
ממכ"ע
וסוכ"ע
ואינו ירא.

27. איוב לג, לג.

28. נראה כוונתו לזהר חדש תיקונים כרך ב' פד, ב אלא ששם איתא "נער".

29. מאמר פתח אליהו בזהר.

30. בברכת ק"ש.

31. דברים האזינו רפט, ב.

32. תיקוני זהר תיקון ע' קלה, ב.

33. שבת ל, ב.

34. וכולא קמיה כלא חשיב ממש.

35. ישעיהו כט, יד.

36. דכולא קמיה כלא חשיב.

37. מגילה לא, ב ועוד.

(כידוע דחכמה ובינה נקראים אין ויש) אז ודאי יש יראה בבחי' מקום דוקא כבני היכלא דמלכא.

ענין יראה דתהו.
והנה ידוע בענין שבירת הכלים וימלוך וימת³⁸. ובלקוטי אמרים של הרב המגיד ז"ל קרא בחינה זו נחלה מבוהלת³⁹. וכמו שכתוב בספרים הקדושים דבעולם התהו הוא בחינת הכתרים⁴⁰ והי' בחינת יראה בספי'. והנה הספירות הן בלימה⁴¹ שאינן בחינת יש ומהות מושג. אף על פי כן יש להתבונן בהם. ועל ידי האמונה כתיב נודע בשערים בעלה⁴². ויש להתבונן ביראה זו שהיא בספירות על דרך זה. דהנה אמרו רז"ל הוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו⁴³ וזהו בבחינת התיקון דוקא. כידוע באריכות במקום אחר. ובקצרה הרי אמרו קודשא בריך הוא בעלויא סגי ליה⁴⁴ ולא הוצרך כלל לברוא העולמות רק דסליק ברעותא קמיה⁴⁵. ואף שרצון המאציל ברוך הוא לברוא עולמות. אין ברצון העליון בחינת הכרח בנאצלים. אלא שרצון המאציל המיוחד עמהם בתכלית היחוד הוא גם כן רצון הנאצל. וכמו שבמאציל ברוך הוא אין הכרח חס ושלוש רק שעלה ברצונו כן הוא בנאצל גם כן. וזהו שהספירות דעולם התיקון חשבונם מבחינת החכמה חב"ד חג"ת נה"ם ואין הכתר נמנה כידוע במקום אחר. ובאור שמן החכמה ולמטה נתבאר לעיל שהוא היראה בבחינת מקום דוקא. אבל בספירות דעולם התהו שהן בבחינת הכתרים כנ"ל לכן היראה הוא בבחינת שאין לו מקום. ובנאצלים המיוחדים במאצילן אין שייך לומר חס ושלוש כנ"ל בענין הבורח מן היראה. וגם למטה כבר נתבאר לעיל דביראה דכתר אין לומר בורח מן היראה. אלא שיש לומר שהעולם הוא מקומו מפני הביטול דספירות דעולם התהו אין להם מקום אלא אנא אמלוך⁴⁶ לברוא עולמות והעולם מקומו. ובלא בריאת

-
38. בראשית לו, לא-לט. רשימת מלכי אדום שמלכו לפני מלוך מלך בישראל, היינו ז' מלכי תהו והדר הוא שם מ"ה החדש דתיקון שמתקן את הכלים שנשברו.
39. משלי כ, כא. ועיין במדרש רבה (וישלח פרשה פ"ג אות א') שהביא פסוק זה גבי מלכי אדום שלפני מלוך מלך בישראל שהוא ענין מלכי תהו.
40. בעץ חיים שער המלכים פ"א קרא לספירות דתהו נקודות, ואדמוה"ז הזקן כתב שהם כתרים, ואדמה"א כתב בשער היחוד אות כ' שנקודות זה כתרים ועיי"ש מה שביאר בזה.
41. ספר יצירה א, א. וידוע הביאור בחסידות שבלימה היינו בלי מה, בלי מהות.
42. משלי לא, כג.
43. בראשית רבה פרשה סח אות ט ד"ה ויפגע במקום. וזהו במדבר רמב, א ועוד.
44. עיין זהו בראשית קג, א.
45. עיין זהו בראשית קלד, א.
46. בדרך מצותיך (קע, ב) כתב שבאדרא רבה נאמר זה גבי כסיבת השבירה של ז' מלכי התהו (ולא מצאתי כעת), אבל בדרושים רבים בחסידות נאמר טענה זו כסיבה לבריאת העולם ע"י מלכות דא"ס למשל: תורה אור בשלח ד"ה ויאמר משה אכלוהו היום, תורה אור מגילת

עולמות אין להם מקום כנ"ל ונקראת נחלה מבוהלת. ולא כבחינת סליק ברעותא למברי' וכו' דעולם התיקון. והנה ידוע שעל ידי התיקון ובירור הניצוצות בשלימות יתגלו אורות דתהו בעולם וזהו תחיית המתים דמלכים שמתו. וכבר נתבאר דאורות דתהו הן בבחינת יראה בהפלא ופלא כנ"ל. **לכן** אחר מלחמת המלכים באברהם אבינו עליו השלום דכתיב וישב את כל הרכוש⁴⁷ רצונו לומר שבירר כל נצוצותיו וזכה לאורות דתהו שיתגלה בו. ממילא היתה בבחינת היראה דפלא כנ"ל. ועל זה אמר היה דבר ה' אל אברם במחז"ה⁴⁸. שהוא בחינת התגלות גדולה בבחינת גילוי גמור למטה עד הרגשת הגוף (כמו שכתוב במקום אחר שזה נקרא בחינת מחז"ה כשנגלה גם בבחינת גוף. ולנשמה לבד נקראת ראה בלשון הקודש) ואמר אל תירא אברם. ופירוש אל תירא זה הוא היפוך ממש מאל תיראו שאמר משה רבנו עליו השלום אחר מתן תורה כנ"ל. ששם נאמר לבעבור נסות אתכם בא האלקים בבחינת התגלות דמתן תורה ובעבור תהיה יראתו וכו' כנ"ל. וכאן אדרבא שבא דבר ה' במחזה לומר אל תירא והיינו כנ"ל סתירת זקנים בנין. וכלומר שגם בבחינת האורות דתהו שזכה להם יהיה כענין בני היכלא דמלכא הנ"ל. כי הוא עליו השלום היה בחינת מרכבה⁴⁹ ביחוד האלקות יוכל הוא להיות כענין הנזכר בענין הנאצלים דתיקון והבן. והנה בבחינת אורות דתהו שהן אורות תקיפין יש דאגה משני דברים. א'. שאפשר שתתפשט הארתם (ובפרט בהיותו בגוף דעולם הזה) עד שיוכל להיות יניקה לקליפות כענין ישמעאל שיצא מאברהם. ב'. הוא מלמטה למעלה שבאורות תקיפין יש חשש שלא יהרסו אל ה' לראות. וכענין בן עזאי הציץ וכו' בן זומא הציץ וכו'⁵⁰. ולכן אמרו במה שהורשית התבונן ואין לך עסק בנסתרות שזהו על ידי בחינת היראה דוקא. אבל כשאמר אל תירא ישנם לב' החששות הנ"ל. ועל זה נגד החשש הא' אמר אנכי מגן לך שלא יבא לידי יניקת החיצונים חס ושלום. ומה שכתוב אברהם יצא ממנו ישמעאל היינו שיצא ונפרד ממנו לגמרי ואין לו אחיזה ויניקה ממנו. ונגד חשש הב' אמר שכך הרבה מאד. פירוש שכך. הוא על דרך השכר שקובע המלך למי שממנה אותו שר ומושל במדינה ואין לו פנאי להרויח מזונותיו וצרכי חייו. קובע לו המלך שכר מאוצרותיו שלא יחסר לו כל. באופן שיוכל להיות בכל לבו ונפשו בעניני המדינה (ונקרא זאלאוואני') ועל דרך זה הוא מה שכתוב שכך. כלומר צרכי הפקת רצונו בחייו ניתן לו מאת המלך

אסתר תוספת ביאור על פסוק יביאו לבוש מלכות, שערי תשובה שער התשובה אות יט ועוד הרבה.

47. בראשית יד, טז.

48. איני יודע מה הם הגרשיים האלו.

49. לביאור מושג זה עיין בתניא פרק כג.

50. חגיגה יד, ב.

מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא הרבה מאד שיספיק לו לכל מה שיחפוץ לבו. באופן שאין חשש כלל פן יהרסו וכו'⁵¹. כי כל מה שירצה הכל כבר מצוי ועומד בשכרו הקבוע לו.

ה'ובכן' של המאמר

המאמר עסק בשאלה מהי יראת ה' ? מתי היא חיובית ומתי היא שלילית? איך משיגים יראה חיובית? היראה נובעת מגילוי המלכות, כמו שקירוב וגילוי מלך בשר ודם גורם ליראה. לכן היראה תלויה בדעת. צריך להכיר בקירוב המלך. ומי שאין לו דעת להכיר לא יכול לירא מה' ממש כמו שיראים ממלך בשר ודם. וכדי לזכות בדעת צריך לקבל סברה מרבו, בביטול רב והקשבה פנימית. שעל ידי הסברה הוא מבין את ענין האלקות בעולם ואת רצון ה' בעולם וממילא הוא מרגיש כמה הוא קרוב ומוחשי וכמה הוא דורש ומצוה עליו.

וענין הסברה באופן כללי הוא ענין ממכ"ע וסוכ"ע. יחוד"ע הוא הקיום של העולם כפי שהוא באמת שכל חיותו הוא רק אלוקות בלבד ואין חומריות כלל. אבל הוא סוכ"ע היינו שלא ניתן לנו לראות את המציאות באופן הזה בעולם הזה, כדי לראות את המציאות הזו צריך להתעלות למעלה. יחוד"ת הוא ההבנה שגם העולם כפי שנראה לעיננו, היינו חומרי, ממלא אותו כח אלוקי ואין לו קיום בלי כח זה בדומה להבנה ביחוד"ע. והוא ענין ממכ"ע היינו ספירת המלכות שמחיה את כל העולם כפי שהוא. והיחוד הזה נעשה גם למטה בעולמנו.

ומי שמשיג הכרה זו מרגיש עד כמה צריך להמחיש אותה בעולם הזה, ושזה רצון ה'. ולכן הוא לא חווה יראה מקפיאה, אלא יראה מפעילה. כמו עבד של מלך שכשיודע מה המלך רוצה ממנו אזי היראה ממריצה אותו לעבוד יותר טוב. לעומת זאת מי שלא הגיע להשגה זו הרי שהוא אינו יודע מה ה' רוצה מעימו ולכן היראה מה' רק מקפיאה אותו ולא נותנת לעשות דבר מרוב אימה, זו יראה שמפחידה אותו והוא סולד ממנה.

כמו כן ברור שמי שכלל אינו ירא מה' סימן שהוא לא באמת זכה להבין ולהפנים את הסברה של הממכ"ע והסוכ"ע ויחוד"ת ויחוד"ע. וכדי לזכות להפנים באמת סברה זו יש צורך בביטול גדול לרב, יראה גדולה. יראה כזו שמרוב גדולתה היא אכן מקפיאה ולא נותנת לכאורה לפעול במציאות. אבל זו יראה שהאדם לא סולד ממנה אלא רוצה בה ורודף אחריה. כי היא נובעת מתוך ההבנה שאין ערך בינו לבין רבו ושבאמת ראוי לאדם לקפוא למול רב נשגב שכזה, הוא מרגיש את הפלא שברב ולכן הוא נהנה מהביטול המקפיא הזה. ותחושת הפליאה הזו היא

51. עיין שמות יט, כא גבי מעמד הר סיני "ויאמר ה' אל משה רד העד בעם פן יהרסו אל ה' לראות ונפל ממנו רב".

שתתן לאדם בסופו של דבר את היכולת לשוב ולחוות את היראה מה' בצורה המועילה לאחר שתתקבל סברת רבו בלבו בענין ממכ"ע וכו' כנ"ל. אלא שיראה מקפיאה זו יכולה לגרום לקלקול, היא יכולה לגרום ל"תהו". היינו שהיות והיראה היא כל כך גדולה היא גורמת לפעולה ועשייה אובסיבית של קיום התומ"צ וממילא הדבר גורם לעיוות. והדבר יכול לפגוע בשתי צורות, או שתהיה יניקה לקליפות היינו שחלק מהעשייה תהיה מקולקלת ותוסיף טומאה לעולם. או שמרוב גילוי אלוקות האדם ייפגע כגון שיגעון וכדו'. לכן בשימוש ביראה כזו יש צורך בסיעתא דשמיא שה' יגן על העשייה שתהיה מועילה וטובה ושגילוי האלוקות יהיה במידה הטובה וראויה. אמן.